University of Groningen

Opschorting en Onenigheid

van der Kolk, Pieter; Verhaegh, Sander

Published in:
Algemeen Nederlands tijdschrift voor wijsbegeerte

DOI:
[10.5117/ANTW2016.1.KOLK](https://doi.org/10.5117/ANTW2016.1.KOLK)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2016

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
van der Kolk, P., & Verhaegh, S. (2016). OpschortingenOnenigheid. *Algemeen Nederlands tijdschrift voor wijsbegeerte*, 108(1), 37-52. <https://doi.org/10.5117/ANTW2016.1.KOLK>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Opschorting en onenigheid

Pieter van der Kolk & Sander Verhaegh

ANTW 108 (1): 37–52

DOI: 10.5117/ANTW2016.1.KOLK

Abstract

Suspension and Disagreement

Some sceptics claim that in cases of peer disagreement, we ought to suspend judgment about the topic of discussion. In this paper, we argue that the sceptic's conclusions are only correct in *some* scenarios. We show that the sceptic's conclusion is built on two premises (the *principle of evidential symmetry* and the *principle of evidentialism*) and argue that both premises are incorrect. First, we show that although it is often rational to suspend judgment when an epistemic peer disagrees with you, peer disagreements are not symmetrical. Next, we argue that even if one assumes that peer disagreements *are* symmetrical, it might still be rational to stick to one's guns in the light of peer disagreement.

Keywords: peer disagreement, conciliationism, evidential symmetry, higher-order evidence, evidentialism

1 Inleiding

Mensen zijn het over allerlei zaken oneens, zowel in de wetenschap als in het leven van alledag. Sommige mensen geloven in de helende werking van acupunctuur, terwijl anderen ervan overtuigd zijn dat deze behandelmethode niet werkt. Waar de ene econoom pleit voor bezuinigingen in tijden van krimp, kiest de ander juist voor een anticyclisch begrotingsbeleid. Sommige diëtisten zweren bij een koolhydraatarm dieet, anderen denken dat we verzadigde vetten moeten mijden.

Vanuit een epistemologisch perspectief leveren meningsverschillen een interessante vraag op: Is het rationeel om vast te houden aan een bepaald standpunt, gegeven het feit dat anderen het met dit oordeel oneens zijn?

In sommige gevallen lijkt het antwoord duidelijk ‘ja’ te zijn. Stel dat meteorologe Marjon de Hond verwacht dat het morgen gaat regenen, terwijl haar collega Gerrit Hiemstra het hiermee oneens is. Wanneer nu alleen Marjon de laatste satellietbeelden gezien heeft, is het voor haar overduidelijk rationeel om vast te houden aan haar standpunt. Marjon is immers beter geïnformeerd dan Gerrit. Of stel dat Gerrit de laatste satellietbeelden wel heeft gezien, maar dat hij de relevante trainingen om deze beelden te interpreteren heeft gemist. Ook in dat geval is het rationeel voor Marjon om bij haar standpunt te blijven. Ze is namelijk beter dan Gerrit in staat de beschikbare informatie te beoordelen.

Maar wat nu als Gerrit exact dezelfde informatie heeft als Marjon en bovendien dezelfde trainingen heeft gevolgd? Is het dan nog steeds rationeel voor Marjon om bij haar standpunt te blijven? Of is het in dat geval beter haar mening op te schorten?

Dit vraagstuk staat bekend als het probleem van *peer disagreement*. Onenigheden tussen *peers* zijn meningsverschillen waarbij opponenten (1) elkaar niet kunnen overtuigen door middel van argumenten en waarbij (2) geen van de opponenten reden heeft om aan te nemen dat de ander (a) slechter geïnformeerd is of (b) over minder vaardigheden beschikt om de relevante informatie te beoordelen. Het probleem van *peer disagreement* is de vraag of het rationeel kan zijn om bij een standpunt te blijven wanneer een *peer* er een conflicterend standpunt op nahoudt.¹

Een invloedrijk antwoord op het probleem van *peer disagreement* komt van de zogenaamde *conciliatory view*, of wat wij hier de *skeptische visie* zullen noemen. De skeptische visie is de stelling dat het niet rationeel is om bij je eigen standpunt te blijven wanneer een *peer* het met dit standpunt oneens is (Feldman 2006, Elga 2007, Christensen 2007). De enige rationele optie bij een *peer disagreement* is om je mening aan te passen of op te schorten.²

1 Merk op dat *peers* niet *daadwerkelijk* epistemisch gelijkwaardig hoeven te zijn; het is voldoende dat de opponenten *geen reden hebben* om aan te nemen dat de ander slechter geïnformeerd is of minder gekwalificeerd is een weloverwogen standpunt te vormen. Sterkere noties van *peerhood* worden soms gebruikt in de literatuur (e.g. Thune 2009 en Elgin 2010), maar zijn vaak bekritiseerd omdat ze onbruikbaar zijn in het leven van alledag; we weten immers nooit exact over welke informatie en vaardigheden onze opponenten daadwerkelijk beschikken. Zie Frances (2010), Lackey (2010) en King (2011).

2 Ironisch genoeg verschillen aanhangers van de skeptische visie van mening over *hoe* we onze standpunten dienen aan te passen of op te schorten bij *peer disagreements*. Zie Jehle en Fitelson (2009) en Christensen (2011). In het licht van het thema van deze bundel zullen we ons in dit artikel beperken tot skeptische visies die pleiten voor opschorting. Eveneens zullen we ons in dit artikel beperken tot onenigheden over empirische vraagstukken. Hoe we dienen te handelen bij morele, politieke, of esthetische meningsverschillen laten we hier buiten beschouwing.

Het belangrijkste argument voor de skeptische visie gaat als volgt. De eerste premisse is de aanname van *evidentiële symmetrie*: als twee *peers* tot conflicterende standpunten komen met betrekking tot een bepaald onderwerp, dan is er geen reden om te denken dat een van de twee standpunten beter ondersteund wordt door de evidentie. Immers, *peers* hebben *per definitie* geen reden om te veronderstellen dat de ander over minder evidentie beschikt of minder vaardig is in het vormen van een standpunt op basis van deze evidentie.

De tweede premisse van het argument is wat we het *evidentialistische principe* zullen noemen: als er sprake is van evidentiële symmetrie met betrekking tot twee conflicterende standpunten, dan is het niet rationeel om desondanks één van beide standpunten te geloven of te accepteren. De enige rationele optie in een dergelijk geval is opschorting.

De conclusie die logischerwijs uit deze premissen volgt is dat het niet rationeel is om bij je mening te blijven bij onenigheden met een *peer*. Het argument voor de skeptische visie lijkt intuïtief plausibel. Aangezien er bij meningsverschillen tussen *peers* geen goede redenen bestaan om aan te nemen dat de ander het bij het verkeerde eind heeft, lijken er ook geen goede redenen te bestaan om bij je standpunt te blijven.

In de literatuur wordt het intuïtief plausibele karakter van de skeptische visie vaak geïllustreerd aan de hand van het volgende scenario:

Restaurant: “You and your friend have been going out to dinner together regularly for many years. You always tip 20% and split the check [...] and you each do the requisite calculation in your head upon receiving the check. Most of the time you have agreed, but in the instances when you have not, you have taken out a calculator to check; over the years, you and your friend have been right in these situations equally often. Tonight, you figure out that your shares are \$43, and become quite confident of this. But then your friend announces that she is quite confident that your shares are \$45. Neither of you has had more wine or coffee, and you do not feel (nor does your friend appear) especially tired or especially perky” (Christensen 2009, 757).

Volgens Christensen is het in het bovenstaande scenario evident onjuist om te denken dat je gerechtvaardigd bent om bij je mening te blijven. Aangezien je geen enkele reden hebt om aan te nemen dat de ander en niet jij een fout heeft gemaakt in de berekening, is er geen enkele reden om halsstarrig vast te houden aan je eigen conclusie. Het is in dit scenario overduidelijk rationeel om je mening (voorlopig) op te schorten.

In dit paper zullen we beargumenteren dat de skeptische visie slechts

ten dele juist is: hoewel het in veel situaties rationeel is om op te schorten in gevallen van *peer disagreement*, zijn er wel degelijk situaties waarin het rationeel is om bij je standpunt te blijven. Om deze conclusie te onderbouwen zullen we beide premissen in het argument voor de skeptische visie bekritisieren. Allereerst zullen we laten zien dat de aanname van evidentieële symmetrie onjuist is; er zijn wel degelijk redenen aan te voeren waarom er geen sprake is van een symmetrische situatie bij onenigheden tussen *peers* (sectie 2). Daarna zullen we beargumenteren dat, zelfs als de aanname van evidentieële symmetrie juist zou zijn, het volgen van het evidentialistische principe optioneel is. Er is namelijk een alternatief beschikbaar – een pragmatischer principe – volgens welke we niet noodzakelijk hoeven op te schorten bij onenigheden met *peers* (sectie 3).

2 Symmetrie en onenigheid

Allereerst zullen we laten zien dat er geen sprake is van evidentieële symmetrie bij *peer disagreements*. De kern van ons argument is dat aanhangers van de skeptische visie een verkeerd beeld hebben van de aard van de evidentie die binnenkomt wanneer we ontdekken dat een *peer* er een conflicterend standpunt op nahoudt.³

Laten we beginnen met een alledaags voorbeeld van de manier waarop we onze overtuigingen herzien wanneer we geconfronteerd worden met onverwachte informatie. Stel dat ik geloof dat het 18°C in mijn kantoor is en stel dat ik mijn overtuiging wil testen met behulp van een (digitale) thermometer. Op basis van mijn overtuiging verwacht ik het cijfer '18' op het schermje van mijn thermometer aan te treffen. Echter, bij elke meting laat het schermje het cijfer '21' zien.

In een situatie als deze zijn er meerdere manieren waarop ik mijn overtuigingen kan herzien. Een van de meest plausibele opties is dat ik het bij het verkeerde eind had. Hoewel ik het vermoeden had dat het niet warmer is dan 18°C, moet ik mijn mening aanpassen. Ik heb immers meer vertrou-

3 We zijn zeker niet de eersten die beargumenteren dat er geen sprake is van evidentieële symmetrie bij *peer disagreements*. Zie bijvoorbeeld Kelly's (2005) *right reasons view*, Kelly's (2010) *total evidence view*, en Lackey's (2010) *justificationist view*. In onze ogen zijn deze posities problematisch omdat ze deels rekening houden met de vraag welke van de *peers* het daadwerkelijk bij het juiste eind heeft. Dergelijke factoren zijn echter irrelevant bij het beantwoorden van de vraag hoe we moeten handelen wanneer we geconfronteerd worden met een *peer* met een conflicterende mening. In dergelijke situaties hebben we immers geen toegang tot het antwoord op de vraag wie er daadwerkelijk gelijk heeft.

wen in de thermometer dan in mijn eigen oordeel. Op basis van ervaringen uit het verleden weet ik namelijk dat mijn eigen oordelen over de temperatuur niet altijd volledig correct zijn.

Afhankelijk van mijn overige overtuigingen zijn er echter ook nog andere herzieningsopties denkbaar. Stel bijvoorbeeld dat ik weet dat de thermometer in kwestie niet erg betrouwbaar is; bijvoorbeeld omdat het apparaat consequent een hogere temperatuur aangeeft dan ik op de thermostaat heb ingesteld. Of stel dat ik geloof dat de thermometer te dicht bij de verwarming heeft gelegen. In dergelijke situaties is het misschien plausibeler om te vooronderstellen dat de thermometer niet goed werkt.

De manier waarop ik mijn overtuigingen moet herzien is dus afhankelijk van mijn achtergrondkennis; in dit scenario, mijn overtuigingen over de betrouwbaarheid van de thermometer, de instellingen van de thermostaat etc. In sommige situaties is het zelfs onnodig om dergelijke achtergrondkennis in herinnering te roepen bij het verwerpen van de informatie die de thermometer levert. Stel bijvoorbeeld dat ik het cijfer '38' op de thermometer had aangetroffen. In een dergelijke situatie is het dusdanig onwaarschijnlijk dat de thermometer de correcte temperatuur aangeeft dat ik de meting ook direct als onbetrouwbaar kan verwerpen. Zelfs als ik voorheen een groot vertrouwen had in de betrouwbaarheid van de thermometer, heb ik genoeg vertrouwen in mijn eigen temperatuurschattingen dat ik het zeer onwaarschijnlijk acht dat ik er 20°C naast zit.⁴

Wat we dus zien is dat er veel factoren een rol spelen in mijn beslissing over hoe ik mijn overtuigingen moet herzien wanneer ik geconfronteerd met onverwachte nieuwe informatie. Om te bepalen *hoe* ik mijn overtuiging moet aanpassen, moet ik al deze factoren wegen alvorens ik tot een beslissing kan komen. In sommige gevallen zal dit proces leiden tot een herziening van mijn overtuiging; in andere gevallen is het plausibeler om de nieuw onverwachte informatie weg te verklaren.

Laten we nu terugkeren naar het debat over de skeptische visie met betrekking tot *peer disagreements* en laten we nu het volgende aangepaste scenario in overweging nemen: in plaats van een thermometer is het nu mijn kantoorgenoot die stelt dat het 21°C is. Kunnen we nu dezelfde conclusie trekken als bij de thermometer (ervan uitgaande dat mijn kantoorgenoot een *peer* is wanneer het op de temperatuur van ons kantoor aankomt)?

4 Ook in dit geval kan mijn achtergrondkennis echter een rol spelen. Wanneer ik bijvoorbeeld weet dat ik flinke koorts heb, zal ik misschien toch geneigd zijn de thermometer te geloven wanneer deze stelt dat het 20°C warmer is dan ik dacht.

Op het eerste oog lijkt het antwoord 'ja' te zijn. Immers, ook in dit aangepaste voorbeeld lijkt achtergrondkennis een rol te spelen (e.g. wanneer mijn kantoorgenoot koorts blijkt te hebben zal ik zijn opvatting minder serieus nemen) en ook hier geldt dat ik de nieuwe informatie als onbetrouwbaar zal verwerpen wanneer deze te sterk afwijkt van mijn eigen schatting (e.g. wanneer mijn kantoorgenoot stelt dat het 38°C is).

Volgens David Christensen (2010) verschilt de informatie die ik van mijn kantoorgenoot krijg echter significant van de informatie die ik van mijn thermometer krijg. Wanneer ik gebruik maak van een thermometer om mijn hypothese over de temperatuur te testen, levert dit apparaat *eerste-orde evidentie*. Voordat ik de thermometer raadpleegde had ik reeds een hoeveelheid evidentie met betrekking tot de temperatuur in mijn kantoor (e.g. de gevoelstemperatuur en mijn kennis over de instellingen van de thermostaat). Wat ik doe met het testen van de temperatuur met de thermometer is het toevoegen van extra evidentie. En afhankelijk van het gewicht van de verschillende typen evidentie in de nieuwe uitgebreide verzameling kom ik al dan niet tot de conclusie dat ik mijn overtuiging moet herzien.

In het geval van mijn kantoorgenoot, echter, krijg ik geen *eerste-orde* maar *hogere-orde evidentie*. Dat wil zeggen, ik krijg geen nieuwe informatie over de temperatuur in mijn kantoor, maar informatie over de validiteit van de conclusies over de temperatuur in mijn kantoor die ik getrokken heb op basis van de eerste-orde evidentie. Aangezien mijn kantoorgenoot en ik *peers* zijn, heb ik per definitie geen reden om aan te nemen dat we niet over dezelfde evidentie beschikken.⁵ Ook heb ik per definitie geen reden om aan te nemen dat mijn kantoorgenoot minder vaardig is in het trekken van conclusies op basis van deze evidentie. Het feit dat mijn kantoorgenoot tot een ander oordeel komt voegt dus geen nieuwe informatie over de temperatuur in mijn kantoor toe maar informatie over de conclusie die ik getrokken heb op basis van die informatie.

Het onderscheid tussen *eerste-orde* en *hogere-orde evidentie* kan geïllustreerd worden aan de hand van de volgende twee situaties: (1) iemand vertelt me dat mijn ideeën over de vertrektijden van de trein onjuist zijn omdat ik geen rekening gehouden heb met het feit dat de NS haar vertrektijden onlangs heeft gewijzigd; (2) iemand herinnert me eraan dat ik extreem dronken was toen ik de vertrektijden van de trein opzocht. In het

5 Natuurlijk is het in dit specifieke voorbeeld enigszins onwaarschijnlijk dat we *precies* dezelfde evidentie hebben. Immers, mijn kantoorgenoot heeft andere receptoren die de temperatuur registreren dan ik. In wat volgt zullen we deze asymmetrie negeren.

eerste geval ontvang ik nieuwe relevante *eerste-orde evidentie* over de vertrektijden van de trein, in het tweede geval ontvang ik geen nieuwe informatie over de vertrektijden van de trein maar *hogere-orde evidentie* over de manier waarop ik de eerste orde evidentie verwerkt heb.⁶

Om een antwoord te vinden op de vraag of er sprake is van evidentieële symmetrie bij onenigheid tussen *peers*, moeten we dus de vraag beantwoorden hoe we dienen om te gaan met hogere-orde evidentie. Volgens Christensen dwingt hogere-orde evidentie ons om alle eerste-orde evidentie aan de kant te schuiven. Wanneer we geconfronteerd worden met evidentie over de validiteit van onze conclusie op basis van onze eerste-orde evidentie, met andere woorden, dan dienen we deze laatste evidentie aan de kant te schuiven in het herzien van onze overtuigingen.

Om zijn stelling kracht bij te zetten geeft Christensen het volgende voorbeeld. Stel dat je de conclusie Q trekt op basis van de evidentie P en $P \rightarrow Q$. Dit lijkt een absoluut onbetwifelbare conclusie te zijn. De conclusie is immers logisch geldig. Toch stelt Christensen dat er evidentie bestaat die je kan doen laten twijfelen over je conclusie Q; te weten hogere-orde evidentie. Stel bijvoorbeeld dat je de informatie krijgt dat je zojuist gedrogeerd bent met een pil waardoor je logische redeneercapaciteiten extreem afnemen. In een dergelijk geval is het volgens Christensen wel degelijk legitiem om te twijfelen aan je conclusie Q. Echter, aangezien Q noodzakelijk volgt uit de evidentie (via *modus ponens*), is het feit dat we gaan twijfelen aan Q wanneer we ontdekken dat we gedrogeerd zijn alleen te verklaren door aan te nemen dat hogere-orde evidentie onze eerste-orde evidentie aan de kant schuift. Met andere woorden, we kunnen alleen verklaren *waarom* we gaan twijfelen aan de logische geldige conclusie Q, wanneer hogere-orde evidentie ons dwingt om onze eerste-orde evidentie te negeren.⁷

6 Het onderscheid tussen eerste-orde en hogere-orde evidentie waarop Christensen zich beroept is sterk gerelateerd aan het onderscheid tussen *rebutting* en *undercutting defeaters* van Pollock (1986).

7 Zie Christensen (2010, 195): "there is a clear sense in which the facts which are not in doubt [i.e. P en $P \rightarrow Q$] leave no room for anything other than my original answer [i.e. Q]. Or, to put it another way, the undoubted facts support my answer in the strongest possible way – they entail my answer –, and this kind of connection cannot be affected by adding more evidence [...] How can this be reconciled with the fact that the rationality of my confident belief in my conclusion is undermined by the information about the drug? It seems to me that the answer comes to something like this: In accounting for the [higher-order evidence] about the drug, I must in some sense, and to at least some extent, *put aside* or *bracket* my original reasons for my answer. In a sense, I am barred from giving a certain part of my evidence its due. After all, if I could give all my evidence its due, it would be rational for me to be extremely confident of my answer, even knowing that I'd been drugged".

Als Christensen gelijk heeft, dan volgt daaruit dat wanneer ik geconfronteerd word met de opinie van mijn kantoorgenoot, mijn eerste-orde evidentie over de temperatuur van ons kantoor buitenspel wordt gezet. De enige evidentie die ik overhoud, dientengevolge, is de evidentie dat ik denk dat het 18°C is en de evidentie dat mijn kantoorgenoot denkt dat het 21°C is. Al het andere doet er niet meer toe. Het is vanwege deze reden dat Christensen denkt onze situatie volkomen symmetrisch is en dat ik verplicht ben mijn overtuiging op te schorten.

Naar onze mening maakt Christensen echter een denkfout. We zijn het met Christensen eens dat het standpunt van mijn kantoorgenoot hogere-orde evidentie is. We zijn het echter oneens met Christensens ideeën over hoe we met hogere-orde evidentie dienen om te gaan. Laten we terugkeren naar het voorbeeld met de thermometer. Wat dit voorbeeld liet zien is dat de informatie die ik krijg van de thermometer niet *direct* van invloed is op mijn overtuiging over de temperatuur in mijn kantoor. Wat deze informatie doet is een *verzameling* van overtuigingen in twijfel trekken. Als mijn thermometer zegt dat 21°C is, kan ik niet én volhouden dat het 18°C in mijn kantoor is én volhouden dat de thermometer betrouwbaar is én volhouden dat er geen bijzondere omstandigheden een rol spelen (bijvoorbeeld dat de thermometer te dicht bij de verwarming heeft gelegen). Wat de informatie zegt is dat ik *één* van deze overtuigingen moet opgeven. In sommige situaties zal ik de overtuiging opgeven dat het 18°C is, in andere gevallen zal ik de overtuiging opgeven dat de thermometer betrouwbaar is (bijvoorbeeld wanneer de thermometer zegt dat het 38°C is). Welke overtuiging ik opgeef hangt af van de plausibiliteit van al deze overtuigingen in de verzameling.

Nu wanneer we kijken naar hogere-orde evidentie, zien we dat we een soortgelijke conclusie kunnen trekken op een hogere-orde niveau. Wanneer mijn kantoorgenoot zegt dat het 21°C is, dan is die informatie niet *direct* van invloed op mijn overtuiging over de validiteit van mijn conclusie op basis van de eerste-orde evidentie. Wat deze informatie doet is eveneens een *verzameling* van overtuigingen in twijfel trekken. Als mijn kantoorgenoot zegt dat het 21°C is, kan ik niet én volhouden dat mijn conclusie valide is én volhouden dat mijn kantoorgenoot mijn *peer* is én volhouden dat er geen bijzondere omstandigheden een rol spelen (bijvoorbeeld dat mijn kantoorgenoot dronken is, een grapje maakt, of dat er sprake is van een miscommunicatie). Wat de informatie zegt is dat ik *één* van deze overtuigingen moet opgeven. In sommige situaties zal ik de overtuiging opgeven dat mijn conclusie valide is (en daarmee mijn mening opschorten over de temperatuur in mijn kantoor), in andere gevallen zal ik de overtuiging opgeven dat mijn kantoorgenoot mijn *peer* is (bijvoorbeeld wanneer

hij zegt dat het 38°C is). Welke overtuiging ik opgeef hangt af van de plausibiliteit van al deze overtuigingen in de verzameling.

Een opponent zou kunnen tegenwerpen dat als je je ideeën over de capaciteiten van je opponent mag herzien in het licht van een onenigheid, er geen sprake is van een *peer disagreement*. Immers, bij een *peer disagreement* heb je per definitie *geen* reden om aan te nemen dat de capaciteiten van je opponent niet gelijk zijn aan de jouwe. Dit tegenargument verwacht echter de synchronische en de diachronische situatie. In het hierboven geschetste voorbeeld is er op t_0 wel degelijk sprake van *peerhood*; je bent er op dat moment immers volledig van overtuigd dat de ander je *peer* is. Op t_1 krijg je vervolgens de informatie dat de ander het met je oneens is. Het feit dat je er dan op t_2 voor kunt kiezen om je mening te herzien over de capaciteiten van de ander (wat in sommige gevallen rationeel is, in andere gevallen niet), betekent niet dat er geen sprake is geweest van een *peer disagreement* op t_0 .⁸

Concluderend kunnen we stellen dat er dus wel degelijk situaties zijn waarin het legitiem is bij je mening te blijven wanneer een *peer* er een ander standpunt op nahoudt (bijvoorbeeld wanneer je *peer* een absurd standpunt inneemt). We hebben ook gezien *waarom* je je mening niet altijd hoeft op te schorten: de informatie dat een *peer* het met je oneens is beïnvloedt niet direct je overtuigingen over de validiteit van je inferentie, ze is slechts indirect van invloed in de zin dat je de informatie ook kunt accommoderen door andere overtuigingen aan te passen (bijvoorbeeld je overtuigingen over de epistemische capaciteiten van je opponent). De boosdoener in het argument uit sectie 1 in deze is de premisse van *evidentiële symmetrie*. De situatie is asymmetrisch omdat je eigen standpunt niet direct wordt afgewogen tegen het conflicterende standpunt van je *peer*: het standpunt wordt slechts opgenomen in een verzameling van overtuigingen die gezamenlijk wordt gewogen om te bepalen wat de beste manier is om deze overtuigingen te herzien.

8 Volgt uit dit schema niet dat er op t_1 wel degelijk sprake is van evidentiële symmetrie? Wij denken van niet. Neem het voorbeeld waarin mijn kantoorgenoot stelt dat het 38°C is. Er is hier sprake van een conflict tussen (onder meer) mijn overtuiging (A) dat het geen 38°C is, en mijn overtuiging (B) dat mijn kantoorgenoot mijn *peer* is. Nu, het feit dat ik in dit scenario op t_2 het besluit neem (B) te herzien, ligt reeds besloten in de evidentiële structuur op t_1 . Afhankelijk van de manier waarop deze structuur gemodelleerd wordt, zou je kunnen stellen dat op t_1 mijn overtuiging (A) sterker was dan (B) of dat mijn overtuiging (B) minder *entrenched* was dan (A). Wij danken Jan Willem Wieland voor het opwerpen van deze vraag. Zie Gärdenfors en Makinson (1988) voor een uitwerking van een herzieningssysteem op basis van *entrenchment*.

3 Evidentialisme versus pragmatisme

In de vorige sectie hebben we gezien dat een *peer disagreement* niet symmetrisch hoeft te zijn. In deze sectie laten we zien dat, zelfs *als* we ervan uitgaan dat de onenigheid volledig symmetrisch is, er nog steeds een alternatief voor de skeptische visie bestaat.

Laten we ervan uitgaan dat, wanneer een *peer* het met me oneens is, er inderdaad complete evidentiële symmetrie ontstaat tussen mijn mening en de conflicterende mening van mijn opponent. We kunnen dit als volgt representeren. We hebben een bepaalde propositie p , het object van het meningsverschil, het onderwerp waar we het over oneens zijn. En wat betreft de propositie p nemen we aan dat er drie opties zijn: ik kan geloven dat p (accepteren dat p waar is), ik kan geloven dat $\sim p$ (accepteren dat p onwaar is), of ik kan me neutraal opstellen tussen p en $\sim p$ en mijn oordeel opschorten (geen van beide accepteren). Ik ben uitgekomen bij één van deze opties (p) en mijn *peer* is uitgekomen bij de tegenovergestelde optie ($\sim p$). Verder nemen we aan dat, overeenkomstig de aanname van evidentiële symmetrie, er voor beide opties evenveel evidentie is.

Op basis waarvan kunnen we nu een keuze gaan maken tussen deze drie opties? – i.e., tussen (a) geloven dat p , (b) geloven dat $\sim p$, en (c) opschorten. Wat zou een doorslaggevende overweging kunnen zijn? Waarom zou één van de opties beter kunnen zijn dan de anderen?

In de epistemologie gaat men er traditioneel vanuit dat het doel achter het vormen van een overtuiging *waarheid* is: we willen dingen geloven die waar zijn, en we willen geen dingen geloven die onwaar zijn. Maar waarom eigenlijk? Waarom willen we ware overtuigingen, en geen onware overtuigingen?

Bij het beantwoorden van deze vraag kunnen we een onderscheid maken tussen twee motivaties. Enerzijds wordt waarheid gezien als een *epistemisch doel* in zichzelf; we zijn op zoek naar de waarheid, naar volledige kennis over hoe de wereld in elkaar zit. Aan de andere kant kunnen we waarheid ook zien als iets dat instrumentele waarde, praktisch nut heeft. Als bijvoorbeeld je overtuiging dat de trein om 15:15 vertrekt onwaar is omdat de trein in werkelijkheid reeds een uur eerder is vertrokken, dan heeft dit tot gevolg dat je de trein mist. Deze onaangename verrassing had voorkomen kunnen worden als je overtuiging over de vertrektijd van de trein juist was geweest. We willen overtuigingen waarmee we ons relatief probleemloos door de wereld kunnen bewegen, i.e., overtuigingen die een zekere stabiliteit bezitten zodat we op basis van die overtuigingen beslissingen kunnen nemen die ons niet voor onaangename verrassingen zullen

stellen. Ware overtuigingen zijn in dat opzicht stabiel; ze zijn gestroomlijnd met hoe de wereld in elkaar zit. Dit is een andere reden waarom we willen dat onze overtuigingen waar zijn. Laten we dit het *pragmatische doel* noemen.

We vroegen op basis waarvan we een keuze kunnen maken tussen (a) geloven dat p , (b) geloven dat $\sim p$, en (c) het oordeel opschorten. Onder zowel het epistemische doel als het pragmatische doel willen we in eerste instantie een overtuiging die waar is. Het traditionele middel tot dit doel is *evidentie*. Als er betere evidentie is voor p dan voor $\sim p$, dan zijn er goede redenen om te denken dat p waar is, en is het dus rationeel om p te geloven. Echter, wanneer het aankomt op onenigheden tussen *peers*, hebben we aangenomen dat er evenveel evidentie is voor p als voor $\sim p$. Wat is in zo'n geval rationeel om te geloven?

Het is op dit punt dat het epistemische doel en het pragmatische doel verschillende dingen voor gaan schrijven. In het licht van het *epistemische* doel lijkt (c) opschorting de enige rationele optie. Immers, het epistemische doel is waarheid op zichzelf. Dus in gevallen van evidentieële symmetrie – als er geen betere evidentie is voor de waarheid van p dan voor de waarheid van $\sim p$ – is het niet rationeel om één van deze opties binnenboord te halen. Echter, onder het *pragmatische* doel – dus als waarheid niet een doel op zichzelf is, maar in dienst staat van het praktische nut van een stabiele, betrouwbare overtuiging – verandert de zaak. In dat licht kan het namelijk *wel* rationeel zijn om voor (a) of (b) te kiezen, ook al wijst de evidentie niet uit welke van deze opties de juiste is. We zullen dit punt illustreren aan de hand van twee voorbeelden.

Het eerste voorbeeld heeft te maken met het gegeven dat conflicterende evidentie zelf niet bepaalt welke overtuigingen opgegeven moeten worden.⁹ Stel dat Anna de volgende overtuigingen heeft: (p) de trein van Amsterdam naar Groningen vertrekt om 09:55; (p→q) als de trein van Amsterdam naar Groningen om 09:55 vertrekt, dan komt 'ie om 12:14 aan in Groningen; en (q) de trein komt om 12:14 aan in Groningen. En stel nu dat Anna de desbetreffende trein heeft genomen, maar tot haar verbazing ontdekt dat de trein niet om 12:14, maar om 12:44 is gearriveerd ($\sim q$). In dat geval zijn haar overtuigingen gezamenlijk inconsistent (viz. p , $p \rightarrow q$, en $\sim q$) en moet Anna haar overtuigingen herzien.

Waarschijnlijk zal Anna de overtuiging vormen dat de trein onderweg vertraging heeft opgelopen of dat ze zich vergist heeft over haar vertrektijd.

9 In de literatuur wordt dit ook wel *diachronische onderdeterminatie* of de Duhem-Quine these genoemd. Zie Duhem (1914) en Quine (1951).

Dit lijken volkomen rationele herzieningen. Als we echter uitgaan van het evidentialistische principe (en daarmee het epistemische doel), dan zou Anna haar oordeel moeten opschorten, i.e. zowel p als $p \rightarrow q$ moeten opgeven. Immers haar evidentie is neutraal ten opzichte van deze twee opties: de informatie dat de trein om 12:44 is gearriveerd ($\sim q$) bepaalt niet of het zo is dat de trein niet om 09:55 is vertrokken (en dus dat p opgegeven moet worden), of dat als de trein om 09:55 vertrekt deze vervolgens niet om 12:14 aankomt (en dus dat $p \rightarrow q$ opgegeven moet worden).

Vanuit het pragmatische perspectief dat overtuigingen een bepaald praktisch nut hebben is deze strategie echter suboptimaal. Voor Anna zijn p en $p \rightarrow q$ overtuigingen die een zekere stabiliteit bezitten. Ze neemt al sinds jaar en dag deze trein naar Groningen, en de overtuigingen p en $p \rightarrow q$ hebben wat dat betreft een zekere stabiliteit laten zien. Deze overtuigingen hebben haar niet eerder in de steek gelaten in de organisatie van haar leven. Wat dat betreft is het onnodig om de overtuigingen p en $p \rightarrow q$ allebei op te geven. Ze kan er beter voor kiezen om slechts één van beide op te geven door een eenvoudige verklaring voor de inconsistentie te zoeken.¹⁰

Het tweede voorbeeld heeft te maken met het gegeven dat er voor al, of in ieder geval veel, van onze overtuigingen een alternatief beschikbaar is dat net zo compatibel is met onze evidentie.¹¹ Neem Bert die de overtuiging heeft dat (p) de mensen om hem heen eenzelfde 'innerlijk theater' hebben als hijzelf, i.e. dat andere mensen ook ervaringen, gevoelens, verlangens, gedachten en overtuigingen hebben. Echter, na het volgen van een cursus filosofie leert Bert dat p ook heel goed onwaar zou kunnen zijn, i.e. dat de mensen om hem heen allemaal zombies zouden kunnen zijn die helemaal geen gevoelens of gedachten hebben maar volledig op de automatische piloot reageren op bepaalde prikkels. Sterker nog, hij realiseert zich dat zijn huidige evidentie niet discrimineert tussen p en $\sim p$. Op basis van zijn observaties zou het net zo goed kunnen dat de mensen om hem heen geen innerlijk theater hebben, maar allemaal lege zombies zijn.

Als we het evidentialistische principe volgen dan zou Bert zijn oordeel

10 Bijvoorbeeld de bovengenoemde verklaring dat haar trein onderweg vertraging heeft opgelopen. Dit zou een herziening van $p \rightarrow q$ zijn. Immers, haar nieuwe overtuiging zou dan worden: "als de trein van Amsterdam naar Groningen om 09:55 vertrekt, dan komt 'ie om 12:14 aan in Groningen mits de trein onderweg geen vertraging oploopt". In een Bayesiaanse context is de situatie iets complexer. In dit paper richten we ons echter op evidentialisten die pleiten voor opschorting bij evidentiele symmetrie. Zie voetnoot 2.

11 Deze variant op de Duhem-Quine these wordt ook wel *synchronische onderdeterminatie* genoemd.

moeten opschorten, i.e. dan zou hij er niet langer van uit mogen gaan dat andere mensen ook gevoelens en gedachten hebben. Zijn evidentie is immers net zo compatibel met $\sim p$, i.e., het zombie-scenario. Vanuit een pragmatisch perspectief zou een dergelijke opschorting echter betreurenswaardig zijn. De overtuiging dat andere mensen net zo zijn als hij heeft namelijk een bepaalde functie voor Bert. Het vormt een cruciaal onderdeel van zijn algehele blik op de wereld, en het is verweven met allerlei andere overtuigingen die hij heeft (e.g. dat je andere mensen met respect moet bejegenen, dat andere mensen van hem houden, etc.). Deze overtuiging speelt een belangrijke rol in zijn dagelijkse omgang met andere mensen. Bovendien heeft deze overtuiging een zekere stabiele betrouwbaarheid vertoond in het verleden. Tot nu toe is zijn evidentie altijd in overeenstemming geweest met zijn aanname dat mensen een innerlijk theater hebben, en heeft het wat dat betreft ook nooit voor onaangename verrassingen gezorgd.

Het opschorten van het oordeel over p zou dus pragmatisch gezien nadelig zijn voor Bert. Het zou hem nodeloos beroven van een stabiele en betrouwbare overtuiging die een belangrijke functie heeft binnen de rest van zijn overtuigingen en de overwegingen die hij gebruikt om bepaalde keuzes te maken en verdere overtuigingen te vormen. Vanuit dat perspectief is het het rationeler voor Bert om vast te houden aan zijn overtuiging dat p , ondanks het feit er op basis van de evidentie geen reden is om p te verkiezen boven $\sim p$.

De boodschap van deze twee voorbeelden kan geïllustreerd worden aan de hand van het verhaal van Buridans ezel. Een ezel die net zo hongerig is als dorstig staat precies in het midden tussen een voederbak en een emmer met water. Waar moet de ezel voor kiezen: (a) naar de emmer water lopen om te drinken, of (b) naar de voederbak lopen om te eten? De ezel heeft geen enkele reden om (a) te verkiezen boven (b); de situatie is volledig symmetrisch. Toch zou het in dat geval suboptimaal zijn voor de ezel om haar keuze op te schorten, en niets te doen. Kiezen voor één van beide opties, ondanks het feit dat er geen reden is om de ene optie te verkiezen boven de ander, is namelijk beter dan helemaal niets doen. Immers, als de ezel helemaal niets zou doen dan zou het alleen maar meer honger en dorst krijgen, net zolang tot ze een langzame en zinloze dood sterft.

Het evidentialistische principe van de skeptische visie zegt dat we ons oordeel moeten opschorten in gevallen van evidentieële symmetrie, i.e., wanneer er evidentieel gezien geen reden is om de ene overtuiging te verkiezen boven een alternatief. We willen aan de skeptische visie toegeven dat, als ons enige doel waarheid en niets dan de waarheid is, dit

inderdaad de meest rationele optie lijkt te zijn – net zoals, wanneer de ezel van Buridan als enige doel zou hebben om alleen dan te handelen als er een reden is om deze handeling te verkiezen boven een alternatief, het rationeel is voor de ezel om de keuze tussen drinken en eten op te schorten.

Echter, wanneer Buridans ezel het meer praktische doel zou hebben om niet van honger of dorst om te komen, dan is het rationeel voor de ezel om gewoon een keuze te maken, ondanks het feit dat ze geen reden heeft om de ene optie boven de andere te verkiezen. Op een vergelijkbare manier, zo suggereren wij, kunnen we – naast het epistemische doel van waarheid *simpliciter* – het meer pragmatische doel hebben om onszelf te voorzien van overtuigingen die werken, die een bepaalde functie vervullen in ons cognitieve leven. En in het licht van dat doel kan het rationeel zijn om gewoon voor een overtuiging te kiezen, zelfs als er op basis van de evidentie geen goede reden is om deze overtuiging te verkiezen boven een alternatief – zoals we dat gezien hebben bij de voorbeelden van diachronische en synchronische onderdeterminatie. In die voorbeelden wees de evidentie van Anna en Bert niet uit dat hun overtuigingen juist of onjuist waren, de evidentie was symmetrisch verdeeld. Onze suggestie is dat, als zulke overtuigingen niettemin een zekere functionaliteit en stabiliteit bezitten, het rationeel kan zijn om voor zo'n overtuiging te kiezen, ook al is er net zoveel evidentie voor het tegendeel. Als we in al dat soort situaties ons oordeel zouden moeten opschorten, dan zou dit, pragmatisch gezien, een cognitieve kaalslag tot gevolg hebben die wenselijk noch zinvol is.

Samenvattend: we hebben beargumenteerd dat het vanuit een pragmatisch perspectief soms nuttig kan zijn om bij een overtuiging te blijven in plaats van het oordeel op te schorten, zelfs als er sprake is van evidentieële symmetrie. De gevolgen hiervan voor *peer disagreements* spreken voor zich. Zelfs als het zo is dat het meningsverschil met een *peer* ervoor zorgt dat er een evidentieële symmetrie ontstaat, dan kunnen er alsnog pragmatische redenen zijn om je oordeel niet op te schorten, maar aan je eigen overtuiging vast te houden.

4 Conclusie

In dit paper hebben we laten zien dat de skeptische visie op het probleem van *peer disagreement* slechts ten dele correct is. Allereerst hebben we laten zien dat onenigheden tussen *peers* niet noodzakelijk symmetrisch zijn; het standpunt van je opponent conflicteert niet direct met jouw over-

tuiging, maar moet eerst worden afgewogen tegen een verzameling van achtergrondovertuigingen. In sommige situaties kan het wel degelijk rationeel zijn om niet je initiële standpunt maar je overtuiging over de epistemische status van je opponent aan te passen. Daarnaast hebben we laten zien dat zelfs onder de aanname van evidentieële symmetrie, opschorting niet noodzakelijk de enige rationele optie is. Wanneer de evidentie niet discrimineert tussen conflicterende standpunten – bijvoorbeeld in gevallen van synchronische of diachronische onderdeterminatie – kan het op basis van pragmatische overwegingen rationeel zijn om toch aan een van deze standpunten vast te houden.

Literatuur

- Christensen, D. (2007), "Epistemology of Disagreement: The Good News", in: *Philosophical Review*, 116, pp. 187-217.
- Christensen, D. (2009), "Disagreement as Evidence: The Epistemology of Controversy", in: *Philosophy Compass*, 4/5, pp. 756-767.
- Christensen, D. (2010), "Higher-Order Evidence", in: *Philosophy and Phenomenological Research*, 81:1, pp. 185-215.
- Christensen, D. (2011), "Disagreement, Question-Begging and Epistemic Self-Criticism", in: *Philosophers' Imprint*, 11:6, pp. 1-22.
- Duhem, P. (1914), *La Theorie physique: son objet, sa structure*. Paris: Marcel Rivière & Cie.
- Elga, A. (2007), "Reflection and Disagreement", in: *Noûs*, 41, pp. 487-502.
- Elgin, C. (2010), "Persistent Disagreement", in: R. Feldman and T. Warfield (2010 eds.), *Disagreement*, Oxford: Oxford University Press, pp. 53-66.
- Feldman, R. (2006), "Epistemological Puzzles about Disagreement", in: S. Hetherington (2006 ed.), *Epistemology Futures*, Oxford: Oxford University Press, pp. 298-325.
- Frances, B. (2010), "The Reflective Epistemic Renegade", in: *Philosophy and Phenomenological Research*, 81:2, pp. 419-63.
- Gärdenfors, P. en D. Makinson (1988), "Revisions of Knowledge Systems using Epistemic Entrenchment", in: M. Vardi (ed.), *Proceedings of the Second Conference on Theoretical Aspects of Reasoning about Knowledge*, Los Altos, CA: Morgan Kaufmann, pp. 83-95.
- Jehle, D. and B. Fitelson (2009), "What is the 'Equal Weight View'?", in: *Episteme*, 6, pp. 280-293.
- Kelly, T. (2005), "The Epistemic Significance of Disagreement", in: J. Hawthorne and T. Gendler (2005 eds.), *Oxford Studies in Epistemology I*, Oxford: Oxford University Press, pp. 167-196.
- Kelly, T. (2010), "Peer Disagreement and Higher-Order Evidence", in: R. Feldman and T. Warfield (2010 eds.), *Disagreement*, Oxford: Oxford University Press, pp. 111-74.
- King, N. (2012), "Disagreement: What's the Problem? or A Good Peer is Hard to Find", in: *Philosophy and Phenomenological Research*, 85:2, pp. 249-272.
- Lackey, J. (2010), "A Justificationist View of Disagreement's Epistemic Significance", in: A. Hadlock, A. Millar, and D. Pritchard (2010 eds.), *Social Epistemology*, Oxford: Oxford University Press, pp. 298-325.
- Pollock, J. (1986), *Contemporary Theories of Knowledge*, London: Hutchinson.
- Quine, W. V. (1951), "Two Dogmas of Empiricism". In Quine (1953), *From a Logical Point of View*. Cambridge, MA: Harvard University Press, pp. 20-46.

Thune, M. (2009), "Partial Defeaters' and the Epistemology of Disagreement", in: *The Philosophical Quarterly*, 60:239, pp. 355-372.

Over de auteurs

Pieter van der Kolk is promovendus theoretische filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij werkt aan een proefschrift over rationale opinievorming onder supervisie van Frank Hindriks en Jan-Willem Romeijn.

Sander Verhaegh is promovendus theoretische filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen onder supervisie van Jeanne Peijnenburg. Hij studeerde filosofie en politicologie in Nijmegen en Groningen. Recente publicaties: "Quine's Argument from Despair" (2014), *British Journal for the History of Philosophy*; en met Allard Tamminga, "Katz Revisability Paradox Dissolved" (2013), *Australasian Journal of Philosophy*.